

О УСЛОВИМА ИЛЕГАЛНОГ РАДА КПЈ У БЕОГРАДУ 1941.—1942.

Комунистичка партија Југославије није имала срећу да свој програм, циљеве и задатке остварује легално, неометано и јавно. Врло брзо после свог оснивања била је забрањена, а њени чланови хапшени, подвргавани суровом поступку полицијских истрага и осуђивани на дугогодишње казне робије и затвора. Монархија и буржоаски режими старе Југославије нису презали ни од физичког истребљивања комуниста. И не само да су чланови Комунистичке партије Југославије и СКОЈ-а били лишавани слободе и осуђивани на дугогодишње казне затвора и робије, мучени, пребијани и убијани, већ су терор и оргије неслободе осетиле широке масе наших народа. Монархофашистичка Југославија је у пуном смислу речи била тамница народа.

Међутим, Партија се, суочена са својим класним непријатељем, није одрекла борбе. Она није савила своје борбене заставе. Она се прилагођавала илегалним условима рада који су јој били наметнути. Полиција је чупала из борбених редова поједине борце, уништавала и читаве организације, али би на њихово место ступали нови борци, стварале су се све нове и нове илегалне организације КП и СКОЈ-а. Партија је била неуништива, јер је била израз борбених тежњи радничке класе и поробљених народа Југославије, јер се повезала чврстим нитима са масама и јер није жалила да у борби за политичка, економска, социјална и национална права радних маса и поробљених народа поднесе највеће жртве и тешкоће.

Нарочито је после доласка друга Тита на чело КПЈ порасла њена борбена способност и ударна снага. Од тада наступа њена пуна консолидација, јер

се ослободила мјре унутрашњих, фракционашких борби и окренула целим својим бићем борби за интересе радничке класе и осталих радних маса. Почели су пуцати окови илегалности којима ју је опасивао класни непријатељ. Партија је и даље била у илегалности, али је то била илегалност за полицијске и судске прогоне који су све ређе и са све мање штетних последица могли да потресају чврсту зграду организације. Ван те илегалности за непријатеља она је била свуда присутна. Њена присутност се осећала у учесталим штрајковима, политичким демонстрацијама и сукобима са полицијом и жандармеријом, у лецима и другој комунистичкој и демократској штампи и публикацијама, у многобројним легалним и полулегалним организацијама у предузећима, установама, школама и универзитетима па и на селу. Функционисање једног циновског механизма веза, састанака, штампе и обавештавања било је беспрекорно и никаква сила му није могла стати на пут.

Београдска организација Комунистичке партије и СКОЈ-а, благодарећи херојској борби пролетаријата и омладине, нарочито студентске, овог града представљала је један од водећих одреда у борби против реакције и ненародних режима. Она је била велика школа револуционарних кадрова кроз коју су, под непосредним руководством Покрајинског комитета КП за Србију и самог ЦК КП Југославије и друга Тита, израстали и оспособљавали се политички радници, синдикални и омладински руководиоци, руководиоци штрајкова и других тарифних акција, организатори демонстрација и уличних сукоба са реакцијом и њеним оружаном одредима,

Строга наредба о пријављивању свих потстанара, путника и гостију Управи града Београда

У интересу јавног мира, личне и имовне безбедности. Управник града Београда издаје, на основу чл. 66, 67, 69—71 у вези У чл. 58 Закона о унутрашњој управи, за Београд и околнину, која у полицијском погледу потпада под Управу града Београда, следећу наредбу:

1. — Забарњено је излавање стана, односно давање преноћница-кочиштва или давање уточишта под макаквим видом свима лицима-станарима, потстанарима, путницима, гостима, послужима са станом — без пријаве таквог лица Управи града Београда.

2. — За неизвршење и прекршај наређења под тач. 1.) одговорни су лично и то:

а) надзорници кућа, т. ј. лица којима је поверено старање о згради (вратари, пазикуће, кућни управитељи); б) сви власници кућа која немају посебног надзорника (управитеља куће); в) сви они који држе подстанаре или дају преноћишта под макаквим видом; г) управитељи хотела, преноћишта, пансиона, ханова и сличних радњи; д) сва остала одговорна лица, која су дужна да се старају о доласку, пријему и пријави ових лица у зграду, стан или преноћиште.

3. — Пријава свих лица има се учинити надлежном кварту одмах истог дана, а најкасније у року од 12 часова.

4. — Ко би поступио противно

овој наредби казниће се новчано од 10—1000 динара, а у случају немогућности исплате затвором од 1—20 дана.

5. — Поред тога, уколико се буде установило, да су ова лица — станари, подстанари, гости, послужа — која нису била пријављена, припадници комунизма или осталих левичарских покрета, сва напред означена одговорна лица под тач. 2) ове наредбе, која су била дужна пријаву да учине, потпадају и под примену свих казни и мера које се примењују према комунистима и осталим левичарима.

6. — Исто тако потпадају и под примену свих казни и мера, које се примењују према комунистима и осталим левичарима, и сва она одговорна лица из тач. 2) ове наредбе, која су остала, пријавила лица-станара, потстанара, путника, госта, послужу са станом, али су знала да је то лице присталица комунизма и осталих левичарских покрета, па о томе нису уједно одмах обавестили Управу града Београда, односно њене најближе надлежне органе.

7. — Ова наредба ступа на снагу одмах данашњим даном, а иста ће се обнародовати како у «Службеним новинама» тако и месним дневним листовима.

Дато 7. августа 1941 год. у Београду.

Управник града Београда
Драг. Љ. Јовановић, с. р.
(Агенција Рудник)

Наредба Управе града Београда од 14. августа 1941. (Ново време) од 14. августа 1941)

L'ordre de la Préfecture de Belgrade daté du 14 août 1941 (Novo Vreme du 14 août 1941)

илегалци и конспиративни радници у партијским техникама, штампаријама и пунктовима за курирске и друге везе.

Са окупацијом земље услови за рад и борбу партијских и скојевских организација су постали далеко тежи. Започео је беспопштедни обрачун суровог окупатора и домаћих најамника са на-

шим народима. Они су се пре свега окомили на Партију и СКОЈ, на њихова руководства, са циљем да их обезглаве, како би спречили било какав отпор у земљи и осигурали извршење својих мрачних циљева — потпуно уништење не само државе наших народа већ и њихово физичко истребљење.

У тој неравној борби наша Партија је без икаквог колебања мобилисала и нештедимице дала све своје кадрове и све своје дугогодишње револуционарно искуство. Она је на крају, после огромних губитака наших народа и чланова и руководиоца Партије и СКОЈ-а, победила и осигурала основне предуслове за изградњу новог, социјалистичког друштва у нашој земљи.

Као и до окупације наше земље, у Београду је и са провалом окупаторских војски, полицијских и гестаповских органа непрекидно и са готово несмањеним интензитетом дејствовала партијска и скојевска организација. Изменио се само непријатељ и садржај борбе.

Била су то ванредно динамична, свакодневна разнородна и масовна политичка, организациона, борбена и оружана дејства.

Скоро свака основна партијска организација и велики број скојевских актива формирали су диверзантске, односно ударне групе које су изводиле акције у граду. Већи број основних организација формирале су борбене јединице, водове и чете. Са борцима ових јединица обављена је обука за руковање са оружјем и другим борбеним задацима. Крајем јула и почетком августа извршене су смотре ових јединица, њихове опреме и борбене готовости. Смotra људства обављена је на улици. Пред штабом одреда, који је био састављен од одређеног броја чланова рејонских комитета умешаних у групе шетача, дефиловали су појединачно и у малим групама борци одреда. Смotra оружја извршена је у становима са скривалиштима за оружје. Истовремено су организовани курсеви за санитетско особље. Неке од ових комплетних градских чета, чија су језгра сачињавале партијске организације са њихових подручја, напустиле су град и укључиле се у партизанске одреде у Србији.

Велики број организација Народноослободилачког фонда развијале су акције прибирања одеће и обуће за партизанске борце, санитетског материјала и других предмета потребних одредима.

После формирања Бањичког логора, организација НОФ-а је, нарочито зиме 1941 — 1942, обезбедила справљање великих количина хране коју је преко породица наших логораша достављала у логор. У магацинима растуреним по граду било је смештено на хиљаде килограма купуса, кромпира, брашна, пасуља и масти.

Партијске и скојевске организације су редовно одржавале како своје састанке тако и нормалне везе са рејонским комитетима, а ови са месним руководствомима. Но њихов се рад, рад стотина и стотина комуниста и скојеваца, поред вршења саботажних и других борбених акција, сабирања и скривања оружја, обуке у руковању њим, састојао и у свакодневној, веома широкој политичкој и пропагандној активности у предузећима, школама и градским рејонима. Обавештавање и ширење циљева народноослободилачке борбе, коментари ратних извештаја са фронтова антихитлеровског рата као и партизанских дејстава у земљи, црпених из *Билтена Врховног штаба*, летака и честих саопштења партијских техника, вршило се свакодневно и у веома великим размерама.

Ма колико да је потреба руковођења оружаном борбом и безбедност компромитованих другова тражила повлачење једног знатног броја илегалца из Београда, ипак је за потребе рада ПК-а, обласног и месног комитета Партије и СКОЈ-а, за рад партијских штампарија и техника као и за друге конспиративне послове веза и друго остао још увек знатан број руководећих и компромитованих активиста. Тај се број скоро свакодневно повећавао кроз борбу и политичке акције и због хапшења појединих комуниста и скојеваца као и других симпатизера и родољуба обухваћених у многобројним облицима НОБ-е у Београду, па су други из проваљених организација, ради личне безбедности и ради очувања сигурности организације и њеног несметаног рада морали да се крију, да пређу у илегалност.

Сав тај организациони, политички и оружанодиверзантски рад огромних

У БОРБУ ПРОТИВ КОМУНИЗМА!

По прописима Уредбе о преким судовима М.с.бр. 1105 од 16 септембра 1941 год. и њеним изменама и допунама М.с.бр. 1643 од 30 октобра 1941 године, **КАЗНИЋЕ СЕ СМРЋУ** још и за следећа дела:

1) Ко, знајући да је неко био члан оружане комунистичке банде или активни помагач ових, **прими овакво лице у свој стан** или му ма на који начин да склониште;

2) ко знајући да је неко лице било члан оружане комунистичке банде или активни помагач ових, примети такво лице па га **не пријави** најближој војној, полициској или општинској власти;

3) **ОРГАНИ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ, САМОУПРАВНИ И ДРУГИ ОРГАНИ** којима је поверена служба безбедности, ако сазнају за учиниоце дела означених под 1) и 2) па не предузму мере да кривци искусе предвиђену казну.

Плакат о мерама које ће се предузети за лица која склањају активисте (Музеј града Београда)

L'affiche sur les mesures de sanctions envers les citoyens qui abritent des militants. (Musée de la ville de Belgrade)

размера, који је почивао на договарању и закључивању хиљада чланова Партије и СКОЈ-а, чланова ударних група, организација НОФ-а и других ради остварења и успешног спровођења задатака народноослободилачке борбе, обављао се на честим састанцима и седницама комитета, основних организација КП и актива СКОЈ-а, којих је било на десетке и десетке свакога дана. После тих седница и састанака рад комуниста и скојеваца продужавао се на безбројним конференцијама, политичким скуповима или појединачним разговорима у којима су обухватане многе хиљаде радника, грађана и омладинаца из предузећа, установа и школа. Он се продужавао у оружаном и диверзантским акцијама на постројења и објекте окупатора, на његову живу силу као и на најопасније окупаторске слуге, шпијуне и агенте београдске полиције.

Већ јула и августа 1941. године интензитет дејстава и материјални и морално-политички резултати политичких и оружаног-диверзантских акција у Београду створили су атмосферу опсаде, али не опсаде поробљеног Београда од стране окупатора, већ опсаде у коју је био стављен сам окупатор од стране огромне масе бораца и родољуба овога града.

*

У низу наредби, уредби и других аката немачких војних, полицијских и других власти као и органа њихових домаћих слугу, пре свега Управе града Београда и администрације Аћимовића и Милана Недића, срачунатих на покорављење и застрашивање нашег становништва и обезбеђење окупаторских циљева пљачке и рата, изузетно место заузимају Наредба Управе града Београда од 14. августа 1941. и Уредба од 22. јуна 1942. године.

Наредба од 14. августа 1941. год. тражи обавезно пријављивање свих подстара, путника и гостију Управе града Београда и предвиђа строге казне за оне који прикривају или држе комунисте у својим становима.

Двадесет другог јуна 1942. године немачки окупатор је донео уредбу о

Убијен секретар Окружног комитета КПЈ

На дан 4 априла око 8 часова пре подне, у Шуматовачкој улици пред кућом број 10 органи Управе града Београда наишли су на одбеглог опасног комунисту — организационог секретара Окружног комитета Комунистичке партије Дукина Тодора, столарског радника. Како је он приликом хапшења покушао да побегне, то је од стране органа убијен.

Убијени Дукин имао је неколико конспиративних имена, а код њега су нађене лажне исправе на име Поповић О. Николе керамичарског радника. Међутим истрагом је утврђен идентитет убијеног и констатовано је да је убијени Дукин Тодор, столарски радник, рођен 13 фебруара 1915 године у Старом Бечеју, син Цветка и Милене, ожењен Елизабетом Вихто, која је такође активни члан комунистичке организације и налази се у притвору.

(Из Управе града Београда).

Саопштење о убиству Тодора Дукина (*Ново време* од 9. априла 1942.)

Communiqué sur la mort de Todor Dukin (*Novo Vreme* du 9 avril 1942)

смртној казни за све оне који помажу комунисте.

Експлозијом отпора и гнева против окупатора у Београду не само да су ометани његови циљеви пљачке и рата већ су му наносени и све већи и тежи материјални и људски губици.

Тај отпор не би могао узети толико масовне размере да иза комуниста и њихових позива за борбу нису стајале огромне масе нашег народа, да њихове акције нису биле плод разноврсних и многобројних политичких и организа-

ционих припрема и мера. Оне су се, пак, одвијале ту, у самом граду, у свакој улици, у свакој кући. Ту се одржавао огроман број састанака, конференција, курсева, договора ударних група, ту су се чувала скривалишта оружја и експлозива, санитетског материјала и хране за борце. А огроман број илегалца не само да се скривао већ је свакодневно обављао своје послове борбе и организаторског рада — у техникама, експедицији материјала, на састанцима комитета и основних организација Партије и СКОЈ-а. То се све обављало у кућама, у становима, дању и ноћу. Гестапо и полиција су осећали то бурно кретање и нису му могли стати на пут, јер оно није било израз уских и малобројних конспиративних група и појединаца, већ покрет јединственог непокореног народа чија организована снага, у лицу Комунистичке партије Југославије, беспрекорно, са великим умењем конспирације, обезбеђује своје везе, организације и кадрове.

И пре августовске наредбе Управе града било је често хапшења не само траженог активисте и борца већ и лица код којих је ухапшени наћен на спавању или у посети. Било је такође хапшења власника станова који су уступили своје станове за разне потребе организација Партије и СКОЈ-а, за састанке и конференције, за скривање материјала или илегалца, за потребе партијских техника итд. Међутим, нарастање разноврсних облика отпора и борбе у Београду до таквих размера да се окупатор у њему осећао несигурним, да су се агенти београдске полиције са крајњом опрезношћу кретали градом и такође илегално становали, говори да се база оружане борбе и отпора у Београду силно проширила. То је био разлог да се Наредба УГБ замени окупаторском Уредбом о смртној казни за лица која на било који начин помажу комунисте. Овде се пре свега радило о таквом помагању којим се илегалцима пружало склониште и стан, као и давање станова за одржавање састанака, смештај оружја и другог материјала за илегалце, партизане и диверзанте.

И пре Уредбе о смртној казни немачки окупатор и београдска полиција су се сурово обрачунавали са даваоцима станова за било какве потребе народноослободилачке борбе. Многи од њих су били хапшени и подвргавани тортури у Гестапоу или полицији. Саопштења у дневној штампи и преко плаката о стрељању садржавала су врло често и имена наших грађана који су пружали уточишта илегалцима или су давали станове за састанке или какве друге потребе. Требало је имати исто тако много свести, храбрости и решености на жртве и у овом раду, и при овом доприносу борби.

У току окупације београдска партијска организација је, као и раније, велику пажњу посвећивала проблему станова за потребе састанака, за смештај илегалца итд. Услови борбе и њен размах су само повећали значај тог посла. Било је неопходно да организације располажу не само са много већим бројем станова, већ се наметало да они буду далеко безбеднији и сигурнији, да што више буду ван домашаја непријатељских удара. Иако је Београд за време три и по годишње окупације био поприште жестоких судара са непријатељем, хапшења после провала и непријатељских акција вршених насумице, ипак, благодарећи правилном избору, доброј организованости у раду, велики број станова са скривалиштима и без њих остали су неоткривени до дана ослобођења иако су перманентно, или са прекидима ради „одмора“ станова, били коришћени за разне потребе народноослободилачке борбе.

Све организације Комунистичке партије и СКОЈ-а и сва њихова руководства у граду водила су бригу о становима за састанке, смештај и друге потребе. Основне организације и активи на тражење комитета достављали би из средине у којој су деловале низ станова који из конспиративних разлога после предаје не би били коришћени од стране основних организација. За ванредно деликатне и најконспиративније потребе (техника, везе, скривање илегалца) старали су се и сами комитети оријентишући се на некомпромитоване људе као ле-

Оружани одреди Српске владе Ђенерала Милана Ђ. Недића разбили су и растурили комунистичке банде на целој територији Србије.

Београд, који је до сада сачувао потпун ред и мир, мора исти и сада још са већом пажњом чувати. Тога ради, а у највећем интересу јавне безбедности и поретка у Београду, има се у сваком случају спречити да ма ко од оних који је учествовао, ма у којем виду, у дефетистичко-комунистичкој акцији, а избегао заслуженој казни, потражи уточишта у Београду.

Тога ради, а на основу прописа Уредбе о Преким судовима,

ОБЗНАЊУЈЕМ:

1. — **СВАКИ ГРАЂАНИН** који зна да је се у Београду настанило или дошло лице, које је учествовало у дефетистичкој партизанској акцији, а то не пријави, сматра се **јатаком и са њиме ће се поступити као и са кривцем.**

2. — Ова пријава властима оваквих лица обавезује у првом реду домаћина породице, настојника зграда, станодавца односно сопственика куће.

3. — Пријава оваквих лица из тачке 1 и 2 ове Обзнане, има се учинити без обзира на њихово пријављивање као становника пријављивим властима, и то у сваком случају, макар и само сумња постојала.

4. — Прописи Уредбе о преким судовима примењиваће се на све оне, за које се у датом случају утврди да су знали да је једно лице учествовало у дефетистичко-комунистичкој акцији, а пропустили су да то пријаве властима.

5. — Дужност пријављивања оваквих лица обавезна је за све грађане, старешине породица, настојнике зграда, станодавце односно сопственике кућа.

Ко не буде у свему поступио по горњим прописима, предаће се Преком суду.

Преки суд изриче само СМРТНЕ КАЗНЕ.

Управник града Београда,
Драг. Љ. Јовановић

галне кориснике станова. У одређеним случајевима њима је ограничавана политичка и партијска делатност само на осигурање стана за одређене конспиративне потребе.

*

Окружни комитет КП Београда, на чијем челу је од октобра 1941. па све до своје погибије априла 1942. године био Тодор Дукин, дејствовао је нормално до мартовске провале 1942. године. Он се састајао свакога дана на седнице које би трајале од 7,30 или 8 сати пре подне до 12 односно 13 сати у подне. Комитет је располагао са осам станова, тако да су састанци одржавани сваки дан у другом стану. Осми стан на његовом располагању коришћен је као резервни стан за случај да су наступиле неке непредвиђене околности које доводе у питање пуну безбедност одржавања састанка. Исто тако, ако неко од чланова комитета било из којих разлога није на време стигао на састанак, после 5 до 10 минута чекања, опет из разлога опрезности, остали би напуштали за тај дан одређени стан и одлазили у резервни.

Станови за састанке ОК су били размештени по целом подручју града. Они су били од Мостара (Енглеска ул.) па све до Хаџи-Поповца и Карабурме, да би се нашли често и у ближем центру града (на почетку Хилендарске улице).

Окружни комитет је до крајњих граница штедео стан и даваоца стана. Долажење и напуштање састанка трајало је петнаестак минута. Поједине станове или целу групу станова за састанке после извесног њиховог коришћења комитет је напуштао да би се станови „одморили“, да се чланови комитета не би учестано сретали у исто време и у истим улицама. У већини случајева даваоци станова нису били чланови Партије. То су махом били некомпромитовани радници, службеници, домаћице или баби. Па ипак у та времена бесомучног окупаторског терора, када су и далеко мањи доприноси народноослободилачкој борби против окупатора и домаћих издајника били кажњавани, када су затварања у логоре у земљи и ван ње, од-

вођење талаца и стрељања била свакодневна претња над главама Београђана, никада се није десило да се комитету ускрати стан за састанак. Врата су увек била отворена, а чланови комитета не само да нису сусретани са изразом бојазни и страха, већ су и за време трајања састанка најчешће били од појединих укућана обезбеђивани.

После мартовске провале ОК није одржавао своје седнице свакога дана, већ три односно два пута недељно. Међутим, сусрети чланова ОК са својим секретаром и даље су били свакодневни. Они су се састајали појединачно на улици, ради кратког извештаја и пријема директива и задатака.

Становање чланова ОК било је такође подвргнуто општим условима живота илегалних радника у Београду. Учестале рације и блокаде, које су се јесени и зиме 1941—1942. вршиле претежно ноћу, диктирале су крајњу опрезност у избору илегалног стана и у његовом оспособљавању за ту намену. Члановима комитета, а после тешких удараца марта 1942. који су задесили нашу организацију, и осталим члановима Партије, постављено је у задатак да се при своме смештају у току ноћи обезбеђују изградњом скривалишта. Међутим, сви станови нису били прикладни за изградњу скривалишта.

На кратким контролним састанцима које су чланови ОК (као и Месног комитета и рејонских комитета) одржавали по подне, неколико сати пре почетка полицијског часа, поред саопштавања о текућим питањима из рада организације, саопштавало се о вероватним блокадама у току ноћи које ће обухватити одређени рејон Београда. Ова обавештења доприносила су извесној безбедности илегалца који би се из угроженог реона смештали у рејон који ће у току ноћи бити миран. Због тога су чланови комитета морали имати по неколико илегалних станова распоређених у неколико рејона града. Међутим, дешавало се понекад да се преко ноћи обави блокада и претрес и оног рејона у који је неко од чланова ОК прешао јер, наводно, у њему се није очекивало такво узнемиравање.

Искуства са становањем илегалца у Београду су била веома богата. Да споменемо и ова два облика који су пружали прилично велику сигурност у току ноћи.

Један од тих облика се састојао у томе што би корисник стана, чији је прилаз подесан за несметано улажење и излажење из стана, био исељен у друго место или би отпутовао привремено службено или код рођака. У току окупације за станове у већим и средњим зградама са више станара постојала је обавеза вођења књиге станара и то у два примерка, од којих је један задржан у полицијском кварту а други, истоветан, оверен печатом полиције, код настојника куће, уколико га има, или код власника куће. Свака промена у кући — исељење, досељење закупца или подстанара, гостију и слично морала се унети у обе књиге станара и оверити печатом кварта. Када би се вршила блокада појединих блокова односно рејона града, онда би органи полиције носили одговарајуће дупликате књига станара за оне куће где се врши блокада и сравњивали са примерком који се налази код настојника односно власника стана и са стањем које набу приликом легитимисања и претресања станова.

У нашем примеру одлазак станара у друго место био је верифициран и у књизи код настојника и у књизи у кварту и печатом оверен. Кључ је код нас.

У стан се улази релативно лако, неопажено или са знањем настојника уколико је припадник НОП-а. У случају блокаде Немци или агенти не улазе у наш стан јер легални корисник стана није у њему, није у месту, што је и печатом кварта оверено у књигама станара.

У оваквом стану извесно време врло безбедно становао је један члан ОК, а било је и других случајева коришћења овог облика становања. Штета што се ово искуство није више користило.

Други, још безбеднији облик становања био је коришћење мањих локала, односно њихових помоћних просторија под условом да власник локала не станује сам у њему. Будући да су рације претресале и легитимисале станове, а у локалима, односно у њиховим помоћним просторијама нико не станује, то се ове просторије приликом блокада нису ни отварале.

Историја београдске партијске организације у илегалном периоду њене борбе, а нарочито у периоду окупације треба да приђе детаљнијем установљавању и оних најситнијих пунктова у граду који су били бусија и бункер у борби са крволочним непријатељем, из којих је ригао огањ мржње и киша удараца по њему, од којих се он никада није одбранио и под којима је на крају и пао оборен и сможден.

SUR LES CONDITIONS DU TRAVAIL CLANDESTIN DE PCY A BELGRADE EN
1941 — 1942

V. SMILEVSKI

Dans ses souvenirs l'auteur parle des conditions du travail clandestin du Parti Communiste de Yougoslavie dans la période qui a précédé la Deuxième guerre mondiale, en envisageant de plus près l'organisation du Parti de la ville de Belgrade. Avec l'occupation du pays les conditions du travail et de la lutte des organisations du Parti et celles de l'Union des jeunes communistes de Yougoslavie devenaient de plus en plus difficiles.

Dans cette lutte inégale contre l'ennemi au cours de la Guerre de Libération Nationale, le Parti Communiste de Yougoslavie mobilisa tous ses cadres et, après de grands sacrifices, remporta la victoire en assurant ainsi les conditions nécessaires à l'édification de la nouvelle société socialiste.

Faisant partie de la direction du Mouvement de Belgrade, l'auteur parle des formes de la lutte révolutionnaire au cours de l'occupation de la ville: de la formation des groupes de choc chargés des actions de diversion dans la ville; du «défilé des unités de combat» dans les rues de la ville occupée mêlées parmi les promeneurs, des dizaines de réunions clandestines auxquelles devaient prendre part des dirigeants de l'organisation.

A la suite de ces réunions le travail continuait dans des réunions innombrables, de caractère plus large, parmi les militants, dans des entreprises, des institutions et des écoles.

L'occupant assiégé par d'innombrables combattants et d'autres patriotes de Belgrade ne se sentait pas sûr, de sorte que les représentants de la Gestapo et de la police quisling étaient obligés de se cacher et de loger aux endroits clandestins.

L'auteur souligne particulièrement le rôle très important que des appartements clandestins, dispersés sur tout le territoire de la ville de Belgrade, avaient joué dans des conditions difficiles de cette lutte contre l'occupant.

Malgré les mesures draconiennes de l'occupant les citoyens, patriotes de Belgrade appuyaient la Lutte de Libération Nationale en cédant des appartements et en offrant des abris aux travailleurs clandestins et en leur prêtant l'aide matérielle, dont la collecte fut organisée par le Fonds de Libération de Belgrade.